

Lapsiköyhyys koko väestön köyhyyttä yleisempää Euroopassa – Suomessa lapsiköyhyyttä esiintyy etenkin yksinhuoltaja- ja maahanmuuttajaperheissä

Eija Lindroos korkeakouluharjoittelija

Outi Sirniö erikoistutkija

Maria Vaalavuo tutkimuspäällikkö

Köyhyys vaikuttaa haitallisella tavalla lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Lisäksi köyhyys jättää jäljen lapseen: lapsuudessa koetulla köyhyydellä on havaittu olevan yhteys heikompaan työmarkkina-asemaan ja hyvinvointiin aikuisuudessa. Köyhyys lisää perheiden ja lasten syrjäytymisvaaraa ja estää osallistumasta täysipainoisesti yhteiskunnan toimintoihin.

Tässä tiiviissä analyysissä tarkastelemme lapsiköyhyyden yleisyyttä ja siinä tapahtuneita muutoksia Euroopassa. Samalla tutkimme, missä määrin lasten köyhyyteen liittyy vaikeaa ai-neellista puutetta tai perheen heikentynyt työtilanne. Euroopan unionissa nämä kolme ulottu-vuutta muodostavat köyhyys- ja syrjäytymisriskin mittarin (ns. AROPE-mittari). Rapo-rtoimamme tulokset antavat monipuolisen kuvan Euroopan lasten elinoloista ennen ko-ronapandemiaa ja vuonna 2009 alkaneen talouskriisin jälkeen.

Useissa maissa lasten köyhyysriski on koko väestön köyhyysriskiä suurempi. Suomessa ti-lanne on selkeästi parempi kuin suurimmassa osassa Eurooppaa, mutta yksinhuoltajaper-heissä ja maahanmuuttajataustaisissa perheissä lapsiköyhyyden yleisyys on huolestuttavaa myös Suomessa.

Lasten köyhyyteen puuttamalla voidaan estää negatiivisia elämänkaaren kehityspolkuja ja vähentää näistä koituvia kuluja yhteiskunnalle. Lasten köyhyyden ja syrjäytymisen torjunta on yksi Euroopan unionin erityistavoitteista (Euroopan komissio 2021). Lapsiköyhyyden vähentä-minen on tunnistettu myös Sanna Marinin hallitusohjelmassa (2019) yhtenä tavoitteena oi-keudenmukaisen, yhdenvertaisen ja mukaan ottavan Suomen saavuttamiseksi.

Johdanto: Euroopassa lapsiköyhyys yleisempää kuin koko väestön köyhyys – Suomi poikkeus

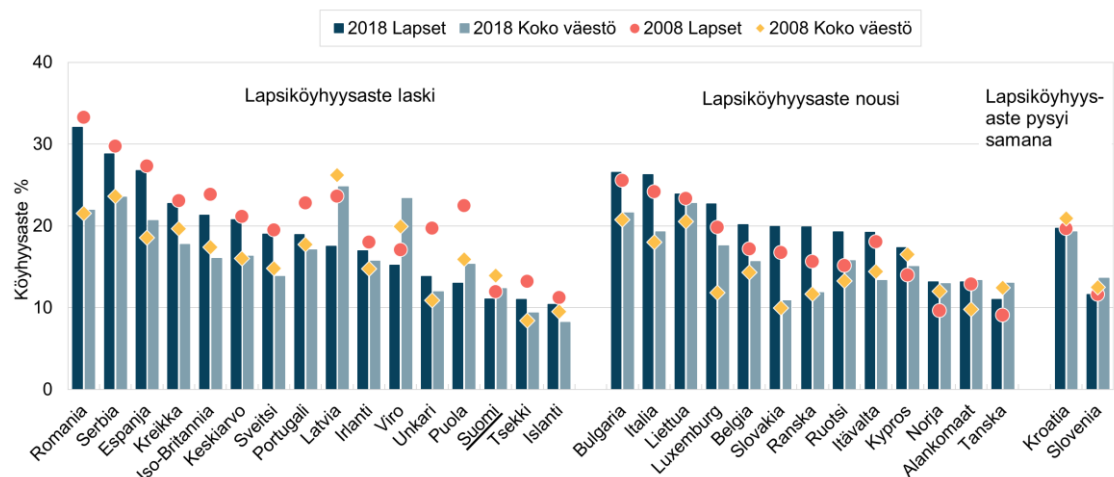
Kuviossa 1 esitetään osuus lapsista ja kaikista henkilöistä, jotka elivät kansallisen köyhyysrajan alapuolella vuosina 2008 ja 2018 (ks. tietolaatikko köyhyyden määritelmästä). Euroopassa noin joka viides lapsi eli köyhyydessä vuonna 2018. Lapsiköyhyysaste vaihteli Romanian 30 prosentin ja Islannin noin 10 prosentin välillä. Suomessa osuus on yksi Euroopan alhaisimpia, eli noin 11 prosenttia.

Köyhyysriskin on aiemmin havaittu vaihtelevan eri elämänvaiheissa (Moisio 2006). Lapsiköyhyys onkin yleisempää kuin koko väestön köyhyys suurimmassa osassa Eurooppaa. Suomi on tässä suhteessa poikkeus, sillä lapsiköyhyysaste on hieman matalampi kuin koko väestön köyhyysaste. Tämän taustalla voi olla vanhempien, etenkin äitien kohtuullisen hyvän työllisyysaste sekä lapsiperheiden sosiaaliturvan taso ja kattavuus.

Lapsiköyhyys on keskimäärin samalla tasolla vuonna 2018 kuin vuonna 2008 juuri ennen talouskriisin puhkeamista. Positiivinen muutos on kuitenkin havaittavissa muutamissa lähtötasoltaan korkean köyhyysasteen maassa: köyhien lasten osuus väheni huomattavasti esimerkiksi Puolassa ja Latviassa. Lähes joka toisessa Euroopan maassa köyhien osuus on kuitenkin noussut vuodesta 2008. Erityisen huolestuttavaa muutos on Ranskassa ja Ruotsissa.

Lapsiköyhyyden muutos vuosien 2008 ja 2018 välillä on ollut suurimmassa osassa Eurooppaa samansuuntaista kuin koko väestön köyhyyden muutos. Kuitenkin joissakin maissa lapsiköyhyysasteen ja koko väestön köyhyysasteen kehitys oli päinvastaista. Esimerkiksi Itävallassa ja Kyproksella koko väestön köyhyysaste laski ja lapsiköyhyysaste nousi vuodesta 2008. Yleisempää on kuitenkin ollut koko väestön köyhyysasteen nousu samaan aikaan lapsiköyhyyden laskun kanssa.

Kuvio 1. Lapsiköyhyys ja koko väestön köyhyys vuosina 2008 ja 2018

Huom. Maat ovat ryhmitelty lapsiköyhyysasteen muutoksen suunnan mukaan vuosien 2008–2018 välillä.

Maahanmuuttajataustaisilla ja yksinhuoltajaperheiden lapsilla muita huomattavasti korkeampi köyhyysriski

Lapsiköyhyyden riskitekijöiksi on aiemmin tunnistettu muun muassa maahanmuuttajatausta, yksinhuoltajuus, suurperheellisyys, lasten nuori ikä ja vanhempien matala koulutus (Vaala-vuo 2019; Gornick & Jäntti 2012). Tässä katsauksessa keskitymme maahanmuuttajataustaisien ja yksinhuoltajaperheissä asuvien lasten köyhyyteen (Kuviot 2 ja 3).

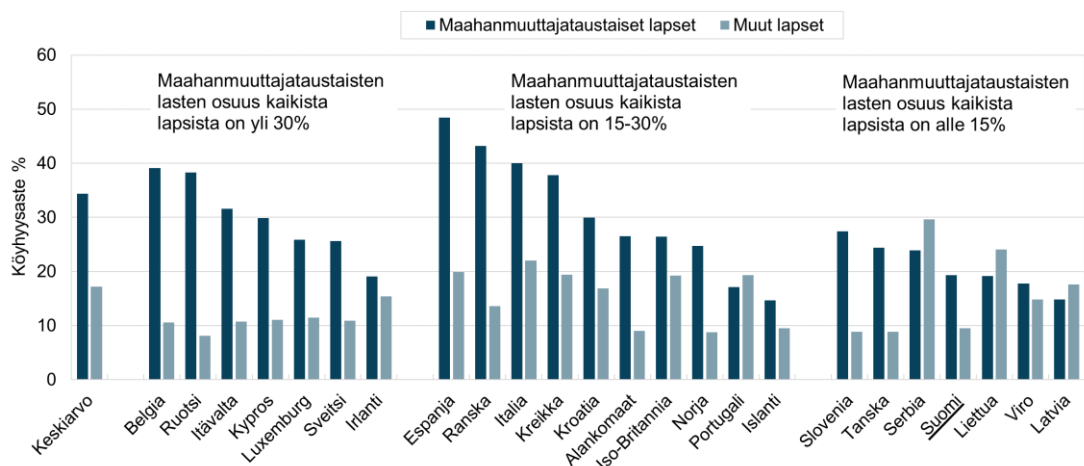
Maahanmuuttajataustaisista lapsista yli kolmannes eli köyhyysrajan alapuolella Euroopassa vuonna 2018. Kuvio 2 osoittaa, että tässä ryhmässä köyhyysaste oli erityisen korkea Espanjassa ja Ranskassa, yli 40 prosenttia.

Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski oli kaksinkertainen verrattuna muihin lapsiin ympäri Eurooppaa. Se oli korkeampi erityisesti Ruotsissa ja Belgiassa, missä maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski oli lähes nelinkertainen verrattuna muihin lapsiin.

Myös Suomessa maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski oli korkeampi kuin suomalaissyntyisten lasten. Suomessa joka viides maahanmuuttajataustainen lapsi oli köyhä ja heidän köyhyysriskinsä oli suomalaissyntyisiin verrattuna kaksinkertainen.

Euroopassa noin joka viides lapsi on maahanmuuttajataustainen, minkä takia heidän elinolojensa parantaminen on tärkeä osa lapsiköyhyysongelman ratkaisemisesta. Näiden lasten tilanne on erityisen merkittävä köyhyyden alentamisen tavoitteen kannalta maissa, joissa maahanmuuttajataustaisten lasten osuus on suuri ja heidän köyhyysasteensa korkea, kuten Belgiassa ja Ruotsissa.

Kuvio 2. Lapsiköyhyysaste maahanmuuttajataustan mukaan vuonna 2018

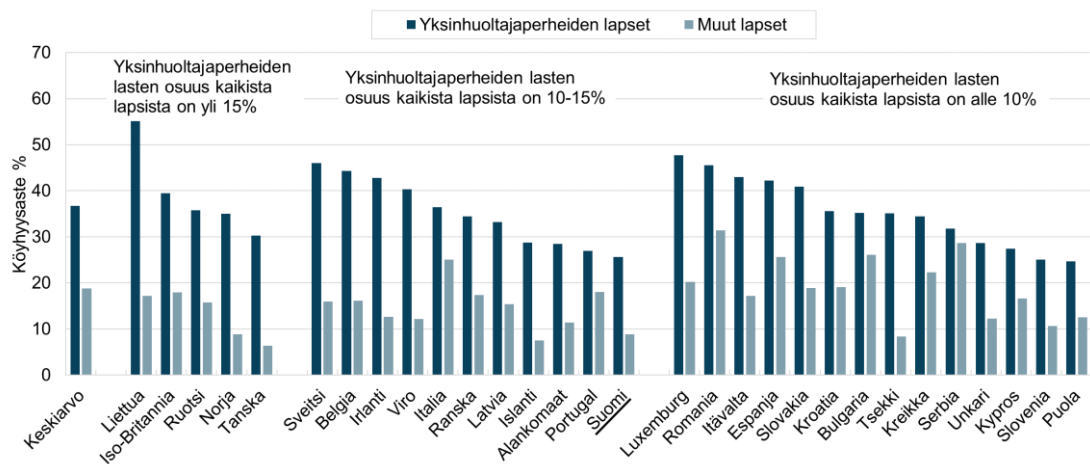
Huom. Maiden ryhmittelyssä huomioidaan, kuinka suuri osuus maan lapsista on maahanmuuttajataustaisia. Maahanmuuttajataustaisia ovat ne lapset, joiden kotitaloudessa asuu vähintään yksi muualla kuin asuinmaassaan syntynyt 18-64-vuotias aikuinen. Tulokset esitetään maille, joiden aineistoissa on yli 25 tuloköyhyysrajan alapuolella olevaa maahanmuuttajataustaista lasta.

Myös yksinhuoltajaperheissä asuvista lapsista yli kolmannes oli köyhiä vuonna 2018. Kuvio 3 nähdään, että näiden lasten köyhyys oli korkeinta Liettussa, missä yli puolet yksinhuoltajaperheiden lapsista oli köyhiä.

Keskimäärin yksinhuoltajaperheissä asuvien lasten köyhyysriski oli lähes kaksinkertainen verrattuna muihin lapsiin. Myös Suomessa yksinhuoltajaperheissä asuvien lasten köyhyysriski oli huomattavasti korkeampi kuin muiden lasten: yksinhuoltajaperheiden lapsista noin neljännes oli köyhiä ja köyhyysriski oli yli kaksinkertainen verrattuna muihin lapsiin.

Euroopassa yli kolmannes lapsista asuu yksinhuoltajaperheessä, joten lapsiköyhyyden vähentämiseksi on tärkeää puuttua myös yksinhuoltajaperheiden toimeentuloa heikentäviin tekijöihin, kuten haasteisiin työn ja perheen yhdistämisessä (Van Lancker 2018). Etenkin maissa, joissa yksinhuoltajaperheissä asuvien lasten osuus on suuri ja heidän köyhyysasteensa korkea, kuten Liettuassa, yksinhuoltajaperheiden tulotason parantamisella olisi laajoja vaikutuksia lapsiköyhyyteen.

Kuvio 3. Köyhyysaste yksinhuoltajaperheissä asuvilla ja muilla lapsilla vuonna 2018

Maiden jaottelussa huomioidaan, kuinka suuri osuus kaikista maan lapsista asuu yksinhuoltajaperheissä. Yksinhuoltajaperheissä asuvia lapsia ovat ne lapset, joiden kotitaloudessa asuu vain yksi yli 18-vuotias aikuinen. Tulokset esitetään maille, joiden aineistoissa on yli 25 tuloköyhyysrajan alapuolella olevaa yksinhuoltajaperheiden lasta.

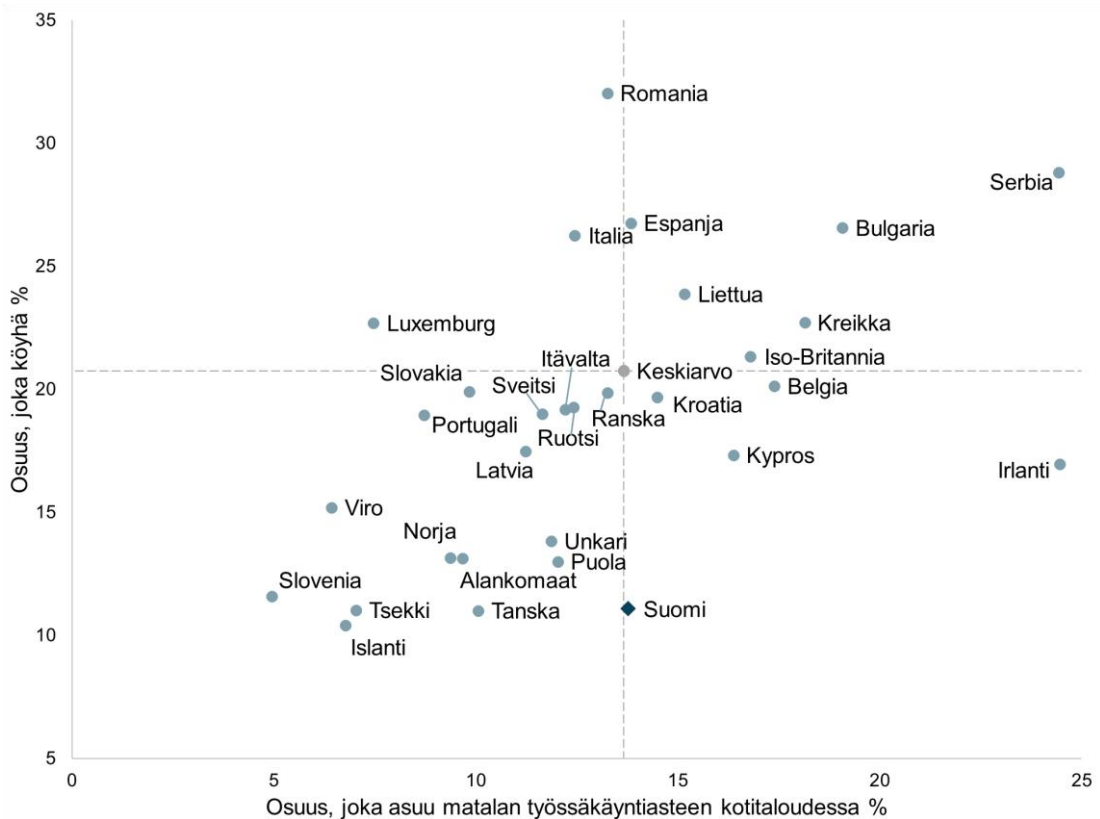
Lapsiköyhyyden taustalla usein matalaa työllisyyttä

Tuloköyhyys kytkeytyy usein matalaan työllisyyteen, joka voi itsessään lisätä riskiä syrjäytyä yhteiskunnasta. Kuviossa 4 esitetään maittain köyhien lasten ja niiden lasten osuudet, jotka asuvat matalan työssäkäyntiasteen kotitaloudessa vuonna 2018. Matalan työssäkäyntiasteen kotitalous kuvaa kotitaloutta, jonka työkäiset jäsenet tekivät töitä alle 45% mahdollisesta kokonaistyöpanoksestaan kuluneen vuoden aikana (ks. tietolaatikko).

Euroopassa korkea lapsiköyhyydsaste ja lapsiperheiden heikompi työtilanne näyttävät kulkevan käsi kädessä: mitä isompi osuus maan lapsista asuu matalan työllisyyden kotitaloudessa, sitä isompi osuus lapsista on köyhiä. Esimerkiksi Serbiassa, Bulgariassa ja Kreikassa köyhien lasten ja niiden lasten osuudet, jotka asuvat matalan työssäkäyntiasteen kotitaloudessa ovat kumpikin kaikkien maiden keskiarvoa korkeampia. Toisessa ääripäässä ovat Islanti, Slovenia ja Tšekki, joissa samaan aikaan köyhien lasten osuus on alhaisempi ja lapsiperheiden työllisyystilanne on parempi kuin keskimäärin muualla Euroopassa.

Toisaalta yhteys maan lapsiköyhyysasteen ja perheiden työllisyyden välillä ei ole täydellinen. Esimerkiksi Romaniassa, Italiassa ja Luxemburgissa on keskimäärin vähemmän lapsia, jotka asuvat matalan työssäkäyntiasteen kotitaloudessa, mutta selvästi useampi lapsi elää köyhydessä kuin muualla Euroopassa. Vastaavasti vanhempien heikompi työllisyystilanne ei aina tarkoita korkeaa lapsiköyhyysastetta. Esimerkiksi Irlannissa on selvästi korkeampi osuus lapsia, jotka asuvat matalan työssäkäyntiasteen kotitaloudessa, mutta köyhien lasten osuus on silti alle Euroopan keskiarvon. Samoin Suomessa lapsiperheiden työllisyystilanne on hie-man heikompi kuin keskimäärin Euroopassa, mutta tästä huolimatta Suomessa on selvästi vähemmän köyhiä kuin Euroopassa keskimäärin.

Kuvio 4. Köyhien lasten ja niiden lasten osuudet, jotka asuvat matalan työssäkäyntiasteen kotitaloudessa vuonna 2018

Vakava aineellinen puute uhkaa lapsia tuloköyhyiden ulkopuolellakin

Saadaksemme tarkemman kuvan köyhien lasten elintasosta, tarkastelemme seuraavaksi vakavan aineellisen puutteen yleisyyttä Euroopassa (ks. tietolaatikko aineellisen puutteen mittaamisesta). Köyhyden mittaaminen tuloköyhyden mittarilla voi olla puutteellista, kun tarkastellaan esimerkiksi lapsiköyhyiden ajallista kehitystä tai halutaan saada kattavampi kuva lasten elinoloista. Tuloköyhyden ajallinen tarkastelu voi antaa vääristyneen kuvan lapsiköyhyiden kehityksestä, koska köyhyysraja määräytyy aina suhteessa maan sen aikaiseen mediaanituloon. Sen vuoksi on hyödyllistä tarkastella tuloköyhyden ohella myös vakavan aineellisen puutteen kehitystä, joka kuvaa absoluuttista köyhyyttä.

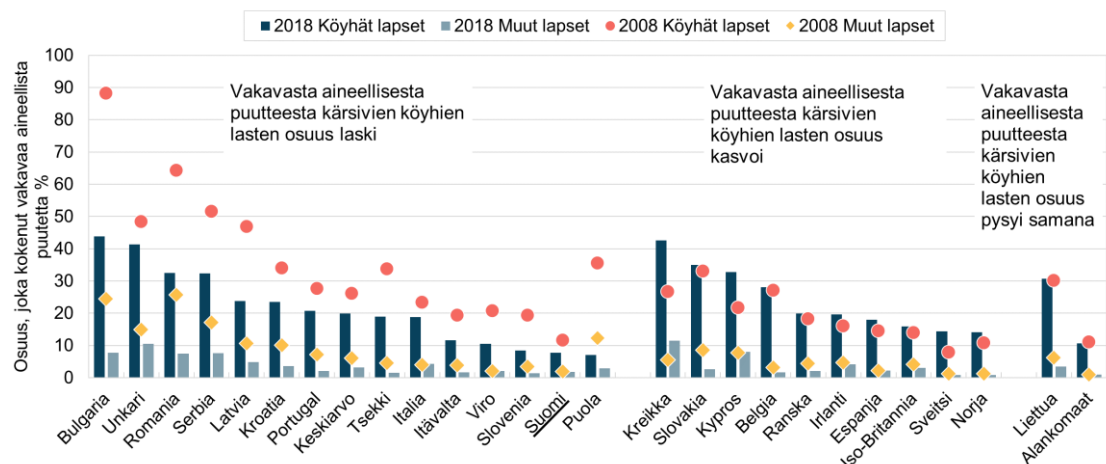
Kuviossa 5 esitetään vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien köyhien ja ei-köyhien lasten osuudet vuosina 2008 ja 2018. Maat on ryhmitelty sen mukaan, mihin suuntaan lasten vakava aineellinen puute on maassa kehittynyt vuosien 2008 ja 2018 välillä.

Euroopassa köyhistä lapsista noin joka viides kärsi vakavasta aineellisesta puutteesta vuonna 2018. Vakava aineellinen puute oli merkittävintä köyhillä lapsilla Bulgariassa, Kreikassa ja Unkarissa, missä yli 40 % köyhistä lapsista asui perheessä, jolla ei ole varaa perustarpeisiin, kuten puhelimeen, pesukoneeseen tai riittävään kodin lämmitykseen. Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien köyhien lasten osuus oli matalin Puolassa (6%) ja Suomessa (8%).

Vaikka vakava aineellinen puute on köyhillä lapsilla yleisempää, kuvio 5 osoittaa, että vakava aineellinen puute uhkaa jossain määrin myös muita lapsia. Jokaisessa maassa esiintyy ryhmä lapsia, jotka kärsivät vakavasta aineellisesta puutteesta, mutta joiden kotitalouden yhteenlasketut tulot ovat köyhyysrajan yläpuolella. Tuloköyhyyden ja vakavan aineellisen puutteen mittarit eivät siis kata aina samoja ryhmiä. Tämä on nähtävissä esimerkiksi Kreikassa ja Unkarissa, missä yli 10 % lapsista, jotka eivät ole määritelmällisesti köyhiä, kärsivät silti vakavasta aineellisesta puutteesta (ks. myös kuvio 6).

Vuoden 2008 jälkeen vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien köyhien lasten osuus on laskenut suurimmassa osassa Eurooppaa, mikä kertoo yleisestä elintason noususta etenkin uusissa EU:n jäsenmaissa. Merkittävin lasku on havaittavissa Bulgariassa, missä osuus on puolittunut. Osassa Eurooppaa vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien köyhien lasten määrä on kuitenkin kasvanut vuodesta 2008. Esimerkiksi Kreikassa osuus nousi noin kolmanneksella, mikä voi heijastaa Kreikan talouskriisin vakavia seurauksia.

Kuvio 5. Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien tuloköyhyysrajan ala- ja yläpuolella olevien lasten osuudet vuosina 2008 ja 2018

Huom. Maat ovat ryhmitelty vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien lasten osuuden muutoksen suunnan mukaan vuosien 2008–2018 välillä. Tulokset esitetään maille, joiden aineistoissa on tarpeeksi yksinhuoltajaperheissä asuvia lapsia.

Heikoimmassa asemassa olevien lasten perheissä esiintyy yhtä aikaa köyhyyttä, vakavaa aineellista puutetta ja matalaa työllisyyttä

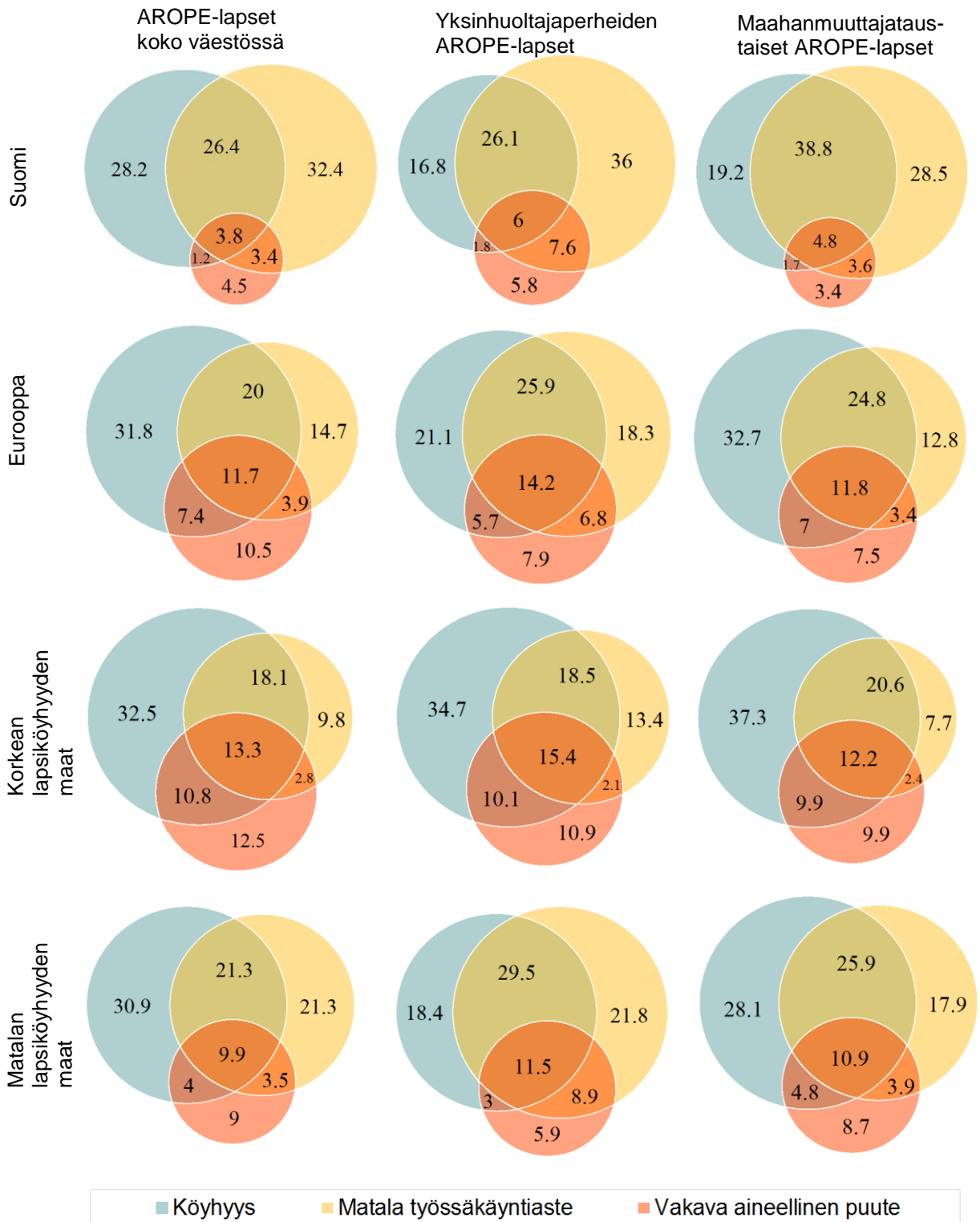
Heikoimmassa asemassa olevien lasten elinolojen kuvaamiseksi on tärkeää tarkastella useampia mittareita samanaikaisesti. Käytämme tähän nk. AROPE-indikaattorin (ks. tietolaa-tikko) mukaista määritelmää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olemisesta. Kuviossa 6 esite-tään, missä määrin tuloköyhyys, matala työssäkäyntiaste ja vakava aineellinen puute ovat päällekkäisiä ilmiöitä niillä lapsilla, jotka määritellään köyhyys- ja syrjäytymisriskissä oleviksi ainakin yhdellä näistä mittareista (nk. AROPE-lapset).

Euroopassa tuloköyhistä lapsista keskimäärin 55 % elää myös matalan työssäkäyntiasteen perheessä, vakavassa aineellisessa puutteessa tai molemmissa. Kaikista heikoimmassa ase-massa olevien AROPE-lasten perheissä esiintyy yhtä aikaa tuloköyhyyden lisäksi vakavaa aineellista puutetta ja matala työssäkäyntiaste. Euroopassa 11,7 % AROPE-lapsista kuuluu tähän ryhmään, Suomessa 3,8 %. Köyhyys- ja syrjäytymisriskien esiintyminen samaan ai-kaan on yleisempää lapsilla korkean lapsiköyhyyden maissa, missä yli 25% lapsista elää köy-hyydessä. Ongelmien kasaantuminen koskettaa myös erityisesti yksinhuoltajaperheiden lap-sia ympäri Eurooppaa. Huomioimisen arvoista on lisäksi se, että korkean lapsiköyhyyden maissa, matala työssäkäyntiaste omana erillisenä ilmiönään on selkeästi harvinaisempi kuin muualla.

Suomi erottautuu positiivisesti maavertailussa siinä, että Suomen AROPE-lapsilla esiintyi va-kavaa aineellista puutetta yhdessä kotitalouden heikon työtilanteen kanssa huomattavasti harvemmin kuin muiden maaryhmien lapsilla. Maahanmuuttajataustaisten lasten tilanne on kuitenkin erityinen Suomessa: maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyyteen liittyi huomatta-vasti useammin perheen matala työssäkäyntiaste kuin AROPE-lapsilla keskimäärin Euroo-passa.

Suomessa köyhyys- tai syrjäytymis-riskissä olevien maahanmuuttaja-taustaisten lasten tilannetta kuvaa perheen heikko työllisyys

Kuvio 6. Suomen, Euroopan sekä korkean ja matalan lapsiköyhyyden maiden köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevat lapset koko väestössä, yksinhuoltajaperheissä ja maahanmuuttajataustaisissa perheissä 2008–2018 (%)

Huom. Kuviossa korkean lapsiköyhyyden maita ovat Romania, Serbia, Espanja, Bulgaria ja Italia, missä lapsiköyhyysaste on yli 25%. Matalan lapsiköyhyyden maita ovat Slovenia, Suomi, Tšekki, Tanska ja Islanti, missä köyhiä lapsia on alle 12% kaikista lapsista. Kuvioden lukuarvot viittaavat prosenttiosuuksiin AROPE-lapsista. Esimerkiksi Suomen kaikista AROPE-lapsista 28,2% on ainoastaan tuloköyhiä ja 3,8% on samanaikaisesti tuloköyhiä, vakavasta aineellisesta puutteesta kärsiviä ja asuu matalan työssäkäyntiasteen perheessä.

Johtopäätökset

Tässä lyhyessä analyysissä tarkastelimme lapsiköyhyyden yleisyyttä ja siinä tapahtuneita muutoksia vuosien 2008 ja 2018 välillä. Lapsiköyhyydessä tapahtuvien muutosten seuraaminen ja kansainvälinen vertailu on tärkeää, sillä erilaiset kehityskulut osoittavat ilmiön olevan yhteydessä niin sosiaalipoliittisiin järjestelmiin ja instituutioihin kuin makrotaloudellisiin tekijöihin. Lapsuuden elinolojen vaikutus kantaa pitkälle lasten tulevaisuuteen, joten erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tunnistaminen on tärkeää. Tämä auttaa kohdentamaan toimenpiteitä, jotta niistä saadaan mahdollisimman vaikuttavia.

Vuonna 2018 noin joka viides lapsi eli köyhyydessä Euroopassa. Lapsiköyhyys on pysynyt Euroopassa keskimäärin samalla tasolla vuosina 2008 ja 2018. Vuoden 2009 talouskriisin jälkeän huomattavassa osassa eurooppalaisista maista lapsiköyhyys on kuitenkin lisääntynyt. Toisaalta suuressa osassa maita köyhien lasten vakava aineellinen puute on vähentynyt.

Lisääntynyt maahanmuutto ja muuttunut perhedynamiikka ovat tuoneet lisää haasteita myös lasten köyhyyden vähentämiseksi Euroopassa. Suurimmassa osassa Eurooppaa maahanmuuttajataustaisilla ja yksinhuoltajien perheiden lapsilla oli muita huomattavasti korkeampi köyhyysaste. Osassa Eurooppaa maahanmuuttajataustaisten perheiden ja yksinhuoltajien heikompi työllisyystilanne voi selittää heidän korkeampaa köyhyysriskiänsä. Matalampi koulu- ja esteet pääsyssä korkeapalkkaisille aloille voivat vaikuttaa siihen, että työstä saatava korvaus ei riitä perheen elättämiseen. Toisaalta etenkin yksinhuoltajat voivat kärsiä haasteista työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen kanssa. Erityisesti näille ryhmille onkin tarjottava tukea työelämän esteiden purkamisessa ja riittävän toimeentulon turvaamisessa. Näin voidaan osaltaan estää köyhyyden negatiivisten vaikutusten periytyminen sukupolvelta toiselle tai niiden kasautuminen tietyille ryhmille.

Yksinhuoltaja- ja maahanmuuttajaperheiden tilanne on erityisen huolestuttava Suomessakin ja vaatii huomiota.

Suomessa lapsiköyhyyden tilanne on selkeästi parempi kuin suurimmassa osassa Eurooppaa. Suomessa lapsista oli köyhiä noin 11 prosenttia vuonna 2018. Siitä huolimatta lapsiköyhyyden vähentäminen on tärkeää myös Suomessa ja siihen on sitouduttu myös poliittisella tasolla. Köyhyydellä on havaittu olevan lapsuudessa niin välittömiä vaikutuksia lapsen hyvinvointiin kuin pidemmälle yltäviä vaikutuksia koulutukseen ja työmarkkina-asemaan aikuisuudessa. Kuten Euroopan tasolla yksinhuoltaja- ja maahanmuuttajaperheiden tilanne on erityisen huolestuttava Suomessakin ja vaatii huomiota.

Lasten elinolojen ymmärtämiseksi on tärkeää tarkastella useampaa indikaattoria samanaikaisesti. Tuloköyhyys määräytyy suhteessa kyseisen maan sen aikaiseen mediaanituloon, mikä hankaloittaa vertailua ja lapsiköyhyyden ajallisen ulottuvuuden tarkastelua. Lisäksi Euroopassa tuloköyhyyden määritelmän ulkopuolelle jäi jokaisessa maassa lapsia, jotka kärsivät vakavasta aineellisesta puutteesta. Tämä voi kertoa rahojen riittämättömyydestä esimerkiksi silloin, kun asumiskulut ovat korkeat tai kun perhe kohtaa muita välttämättömiä menoja, kuten perheenjäsenen sairastuessa tai vammautuessa. Heikoimmassa asemassa olevilla lapsilla köyhyyteen voi liittyä vakavan aineellisen puutteen lisäksi kotitalouden heikko työtilanne. Useampaa indikaattoria hyväksikäyttäen on mahdollista saada laaja kuva lasten elinoloista.

Toimenpidesuosituksat:

1. **Lapsiköyhyyden torjuntaan tulee Suomessa panostaa edelleen**
2. **Erityisesti maahanmuuttajataustaiset ja yksinhuoltajaperheet tarvitsevat tukea työelämän esteiden purkamiseen ja lasten taloudellisen hyvinvoinnin turvaamiseen**
3. **Tutkimusta on kohdennettava haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin, jotta voidaan tehokkaasti vähentää lapsiköyhyyttä ja sen seurauksia**

TIETOLAATIKKO

Aineisto

Tutkimuksen aineistona käytettiin Eurostatin EU-SILC-kyselyaineistoa (European Union Statistics on Income and Living Conditions) vuosilta 2008–2018. Aineisto soveltuu hyvin vertailevan köyhyydetutkimuksen tekemiseen, sillä se kerätään vuosittain yksilö- ja kotitaloustasolla ja se sisältää laajasti kysymyksiä tuloista ja elintasosta. Aineisto kattoi 30 Euroopan maata. Niiltä mailta, joilta ei ollut tietoa vuodelta 2008 tai vuodelta 2018, käytettiin aikaisinta ja viimeisintä saatavilla olevaa tietoa (Kroatialta aikaisimmat tiedot vuodelta 2010 ja Serbialta vuodelta 2013; Irlannin, Iso-Britannian ja Slovakian viimeisimmät tiedot ovat vuodelta 2017 ja Islannin vuodelta 2016). Lapsiksi määriteltiin henkilöt, jotka olivat iältään 0–17-vuotiaita.

Köyhyys- tai syrjäytymisriski

Euroopan unionin virallinen AROPE-indikaattori (At Risk of Poverty and Social Exclusion) sisältää kolme ulottuvuutta: tuloköyhyys, vakava aineellinen puute ja matala työssäkäyntiaste:

1) Tuloköyhyys

Köyhyys on määritelty tässä katsauksessa kotitalouden ekvivalenttien käytettävissä olevien tulojen mukaan (tulot verojen ja tulonsiirtojen jälkeen, pois lukien pääomatulo). Köyhyysraja on asetettu 60% maan mediaanitulosta. Köyhiä ovat ne lapset, joiden kotitalouden yhteenlasketut ekvivalentit käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 % maan kotitalouksien yhteenlasketusta mediaanitulosta. Ekvivalentit tulot ottavat huomioon kotitalouden koon ja rakenteen.

2) Vakava aineellinen puute

Kotitalouksien aineellisen puutteen määrittely perustuu niiden taloudelliseen kykyyn täyttää perustarpeet, joita voidaan pitää haluttavina tai välttämättöminä riittävän hyvän elämän kannalta. Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivät ne lapset, joiden kotitaloudessa ei ole kuluneen vuoden aikana ollut varaa vähintään neljään seuraavista perustarpeista: puhelimeen, pesukoneeseen, televisioon, autoon, proteiinipitoiseen ateriaan joka toinen päivä, viikon lomaan vuodessa kodin ulkopuolella, kodin riittävään lämmitykseen, tai yllättävistä menoista tai laskuista selviytyminen.

3) Matala työssäkäyntiaste

Työssäkäyntiaste kuvaa työkäisten henkilöiden työkuukausien suhdetta niihin kuukausiin, joihin he olisivat voineet työskennellä. Työssäkäyntiaste saa matalimmillaan arvon 0, joka kuvaa käytännössä täytsyöttömyyttä koko kuluneen vuoden aikana, ja korkeimmillaan arvon 1, joka kuvaa henkilön työskennelleen kokoaikaisesti 12 kk kuluneen vuoden aikana. Kotitalouden työssäkäyntiaste määräytyy kaikkien kotitalouden työkäisten (18–64-vuotiaat) jäsenten työkuukausien mukaan. Esimerkiksi kahden aikuisen perheessä kotitalous voi saada työssäkäyntiasteekseen 0.5, kun toinen aikuisista on ollut 12kk ja toinen 0kk kokoaikaisessa työssä kuluneen vuoden aikana. Tässä raportissa matalan työssäkäyntiasteen kotitalous viittaa lapsiperheeseen, jonka työssäkäyntiaste on alle 0.45.

Viitteet

Euroopan komissio. Tiedonanto 2021/142. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealla ja alueiden komitealle. Euroopan Unioni: Euroopan komissio. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52021DC0142>

Gornick, J. C., Jäntti, M. (2012). Child poverty in cross-national perspective: Lessons from the Luxembourg Income Study. *Children and Youth Services Review*. Volume 34, Issue 3. Pages 558-568.

Hallitusohjelma (2019). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. URL: <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma> (Haettu 17.9.2021)

Moisio, P. (2006). Suhteellinen köyhyys Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka*. 71:6. 639-645.

Vaalavuo, M. (2019). Ulkomaalaistaustaisten taloudellinen tilanne Suomessa. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. Toim. Kazi, V. & Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Van Lancker, W. (2018) Does the use of reconciliation policies enable single mothers to work? A comparative examination of European countries. *The triple bind of single-parent families: Resources, employment and policies to improve wellbeing* (1st ed.). Bristol University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt2204rvq>

Lisätietoja:

Korkeakouluharjoittelija Eija Lindroos, THL, tutkii pro gradu -tutkielmassaan lapsiköyhyyden dynamiikkaa Euroopassa.
sähköposti: eiili@utu.fi

Erikoistutkija Outi Sirniö, THL, tutkii taloudellista ja ylisukupolvista eriarvoisuutta.
Sähköposti: outi.sirnio@thl.fi

Tutkimuspäällikkö Maria Vaalavuo, THL, on erikoistunut eriarvoisuuden kysymyksiin
Sähköposti: maria.vaalavuo@thl.fi

POLICY

BRIEF

25.10.2021

Eriarvoistumisen, interventioiden ja hyvinvointiyhteiskunnan tutkimuksen hanke INVEST keskittyy yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseen ja hyvinvointivaltion uudistamiseen. Lasten, nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvointia parannetaan uusilla interventioilla kehittämällä. Tavoitteena on tarjota Suomelle ja muille yhteiskunnille nykyistä tasa-arvoisempi sekä taloudellisesti, väestöllisesti ja sosiaalisesti kestävämpi hyvinvointivaltiomalli. Tavoitteisiin päästään etsimällä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja osaamisen kehittymistä rajoittavat tekijät, tunnistamalla näihin liittyvät aukkokohdat hyvinvointivaltion olemassa olevissa tuissa ja palveluissa sekä kehittämällä tieteelliseen näyttöön perustuvia interventioita aukkojen paikkaamiseksi. INVEST on Suomen Akatemian lippulaivahanke.